

Klimat- och näringslivsdepartementet
Kemikalieenheten, Kemikalier och avfall

Ideell Second Hand:s yttrande över promemorian **Cirkulär hantering av textil och textilavfall**

Ideell Second Hand (ISH) är en sammanslutning av ideella second hand-organisationer i Sverige som samverkar i frågor som rör vår bransch. Tillfrågade att ge svar på promemorian är följande: Erikshjälpen Second Hand, Myrorna, Stockholms Stadsmission och Svenska Röda Korset.

Därtill har inhämtats tankar och synpunkter från Humana Sverige, Björkåfrihet, Sveriges Stadsmissioner, m.fl.

Organisationerna i ISH har särskild erfarenhet och kompetens i insamling av textil för återbruk och återvinning. Vi har beretts tillfälle att lämna synpunkter på promemorian Cirkulär hantering av textil och textilavfall (KN2023/03051), och vill med anledning av detta framföra följande.

Sammanfattning av ISH:s ställningstaganden till promemorian:

Medlemmarna i ISH är olika i organisationsstruktur och har därmed olika behov från insamlingssystemet. I remissen har vi definierat de viktigaste gemensamma nämnarna för ett väl fungerande insamlingssystem som tar den ideella sektorns samhällsnytta i beaktande:

- Ideella aktörer ska ha företräde till insamlat material.
- Kommunen ska ansvara och stå för kostnaderna för insamling samt hantering av textilavfall som är kommunalt avfall.
- Fortsatt utformning av systemet ska ske i samverkan med ISH. Vi är en sektor med stor erfarenhet och hög kunskap om insamling och sortering för återbruk samt ett stort beroende av textilåterbruk för våra sociala verksamheter. Rätt utformat kan insamlingssystemet stärka den svenska ideella sektorn och dess samhällsnytta, men det finns också risker.
- Avfallshierarkin ska styra utformandet av ett insamlingssystem. Återbruk ska alltid gälla framför återvinning som det mest hållbara alternativet och en cirkulär ekonomi i Sverige ska gagnas i första hand.

Ställningstagande och skäl

Numreringen av nedanstående rubriker följer promemorians förslag.

Övergripande budskap – Ideell Second Hands roll i samhället måste tas till vara

Promemorians förslag om insamling av textilavfall har stor påverkan på de ideella second hand-aktörerna som redan idag har en infrastruktur för insamling och sortering av textil för återbruk och återvinning i Sverige. Promemorian ger utrymme för många tolkningar och därför är vi tacksamma att få lämna synpunkter genom denna remiss och framföra vårt viktigaste budskap - att ideell second hands roll i samhället måste tas till vara, och vår erfarenhet tillgodotas, för att säkra vårt fortsatta samhällsbidrag. Det görs genom att involvera ISH i utformningen av insamlingsystemet och kommande producentansvar i hela processen från förslag till implementering.

Nätverket Ideell Second Hands (ISH) medlemmar tillför en ovärderlig samhällsnytta genom sitt arbete med socialt utsatta, genom arbetsträning till människor som står långt från arbetsmarknaden, genom ett starkt bidrag till den cirkulära omställningen och inte minst genom det lokala och globala utvecklingsarbete som vårt överskott bidrar till. Miljontals människor skänker gåvor till oss, handlar hos oss och finner trygghet i att besöka våra butiker. Att ta de ideella aktörerna i beaktande är att prioritera ett starkt civilsamhälle, en viktig pusselbit i ett tryggt och stabilt Sverige.

ISH har mångårig erfarenhet och specialistkompetens inom sortering av textilier för återbruk och återvinning, genom vilken vi under lång tid finansierat våra verksamheter. Verkställande av nya direktiv bör inte på något sätt hota våra möjligheter att bidra med samhällsnytta.

I promemorian används begreppet återanvändning, men i remissvaret har vi valt att använda nedan begrepp:

Återbruk = återanvändning i befintlig form eller genom upcycling, remake

Återvinning = materialåtervinning, fiberåtervinning samt energiutvinning

Avfall = material som bedömts ej återbrukbart och därmed ett kommunalt avfall att hantera genom återvinning

6.1 Ansvarig för textilavfall som är kommunalt avfall

Bedömning: Kommunerna bör även i fortsättningen ha ansvar för insamling av textilavfall som är kommunalt avfall.

ISH instämmer i bedömningen att kommunerna även fortsättningsvis ska ha ansvaret för textilavfall som är kommunalt avfall. Vi anser dock att direktivet på flera punkter bör förtydligas med följande rekommendationer.

Rekommendationer:

- Vi saknar tydliga definitioner av avfall respektive återbruk i promemorian vilket är nödvändigt för att säkra avfallstrappans efterlevnad och skapa ett nationellt system.
- Kommuner ska tillhandahålla insamlingsmöjligheter som främjar avfallstrappan genom att säkerställa att så mycket som möjligt går till återbruk framför återvinning. Vid tvåströmslösning ska textilier som hamnat fel kunna byta ström utan kostnad för ideella aktörer.
- Kommunerna ska prioritera samarbete med nationella ideella aktörer. Detta kan göras genom avtal eller upphandling med sociala krav.
- Vid kommunala insamlingar för återbruk bör materialet i första hand komma svenska ideella aktörer till gagn och då utan kostnad.

- Kostnaden för insamling av textilt avfall ska tas av kommunerna. I dag tar ideella insamlare organisationer alla kostnader för drift, anläggning och resurser kopplat till textilinsamling.
- Insamlat material ska i första hand komma svenska ideella aktörer till gagn, utan kostnad för dessa aktörer. I direktivet ska det framgå att återbruk i första hand ska ske i Sverige.
- Ägandet av material som lämnas vid kommunal insamling för återbruk måste tydliggöras och kommuniceras till hushåll.
- Tydliga mål för ett nationellt insamlingsystem samt krav på insamlingsaktörerna måste tas fram. Uppföljning ska finnas för återbruk, fiberåtervinning, materialåtervinning och förbränning.

6.2 Innebörden av uttrycket textilavfall

Förslag: Med textilavfall ska i avfallsförordningen avses avfall som består av kläder av textil, hemtextil, inredningstextil, väskor av textil och accessoarer av textil.

Enligt avfallsdirektivet ska medlemsstaterna vidta åtgärder för att förebygga avfallsgenerering genom att uppmuntra återanvändning av produkter och inrättandet av system som främjar återanvändning av textilier (6.5). Därför är det mycket viktigt att definiera vad som är produkter för återanvändning (återbruk) för att kunna inrätta ett sådant system. Detta behandlas mycket förenklat under 6.5 och 6.6.

Vi anser att detta bör styras nationellt och inte lämnas till varje enskild kommun eller entreprenör att ta ställning till. För att stimulera ökat återbruk i Sverige är det mycket viktigt att material som håller tillräcklig kvalitet för att återbrukas här också stannar i Sverige.

Rekommendationer:

- Definitioner för återbruk respektive återvinning måste tydligt framgå i direktivet. Vi föreslår en skrivning som säger att hushållen ska lämna "hela, rena och återbrukbara" textilier för återanvändning samt "ej återanvändningsbara kläder/textilier" för avfall.
- Kommunerna ska ha ansvar för att säkerställa att insamlingsströmmarna inte får innehålla fuktigt, kontaminerat eller på annat sätt otjänligt material.
- Direktivet bör även definiera hur skor ska hanteras.
- Definitioner av återbruk respektive återvinning ska vara nationella och inte lämnas till kommun eller entreprenör att besluta. Därför behöver exempel på textilier för återbruk respektive återvinning tillföras direktivet.

6.3 Krav på utsortering av textilavfall

Förslag: Den som har textilavfall ska sortera ut det från annat avfall och förvara det skilt från annat avfall.

ISH tillstyrker att krav på utsortering av textilavfall ska införas.

6.4 Krav på separat insamling av textilavfall

Förslag: Den som samlar in textilavfall som har sorterats ut ska samla in det separat.

ISH tillstyrker förslaget om separat insamling av textilavfall. Dock är frågan om vad som är textilavfall komplex. I en tvåströmslösning föreligger stor risk att det också hamnar textilier som är möjliga att återbruka i avfallsströmmen. Exempel från Danmark, där en tvåströmslösning redan införts, visar att det i vissa områden hamnar upp till 50 % återbrukbara kläder i kategorin textilavfall. För att undvika

att avfallshierarkins intentioner motverkas anser vi att promemorian ska förtydliga att ISH eller andra aktörer i återbruksbranschen, som är specialister på vad som kan återbrukas i Sverige, ska involveras i bedömningsprocessen. Först därefter kan det insamlade materialet klassificeras som textilavfall vilket blir ett kommunalt ansvar att omhänderta.

Rekommendationer:

- Ideella aktörer ges företräde att definiera vad som går att återbruka inom verksamheten, så att största möjliga mängd insamlat material hanteras genom återbruk. Därefter blir textilavfallet, som är ett kommunalt avfall, kommunens ansvar att omhänderta om den ideella aktören bedömer det inte användbart i sin verksamhet.
- Tvåströmslösningen måste utformas flexibelt så att återbrukbara kvaliteter och textilavfall kan flyttas mellan strömmarna. Textilier som sorterats ut som återbrukbart av konsument eller kommun, men bedöms som avfall av ideell aktör, ska lämnas kostnadsfritt till kommunen. Omvänt ska material som av konsument bedömts vara avfall kunna uppgraderas till kategorin återbrukbart av ideell aktör.
- Det bör inte införas speciella tillstånd för att frakta textilavfall från lokala sorteringsplatser till avfallshantering.

6.5 Krav på att främja återanvändning

Förslag: Kommunen ska lämna information till hushåll och verksamhetsutövare om vikten av att hushålla med råvaror och energi genom att se till att textil återanvänds när det är möjligt.

Förslaget om att kommunerna ska lämna information till hushåll och verksamhetsutövare kring vikten av att hushålla med råvaror och energi genom att se till att textil återanvänds när det är möjligt är bra men behöver bli tydligare. Syftet med denna information och tillhörande insamlingssystem bör vara "Rätt textil på rätt plats" för att främja återanvändning och bidra till att förlänga textilens aktiva livslängd. Det är avgörande att informationen kring systemet poängterar och förtydligar skillnaden mellan återanvändning och återvinning. Dessa begrepp blandas ofta ihop av konsumenten. Det är också viktigt att informationen utformas nationellt.

Rekommendationer:

- Nationellt krav på kommunerna att säkerställa att avfallstrappans intentioner efterlevs oberoende av leverantör eller samarbetspartner. Återanvändning ska alltid prioriteras framför återvinning.
- Kommunernas information ska bygga på nationella definitioner och göra det enkelt för hushållen att lämna textil för återbruk respektive avfall. Aktörer som exempelvis ISH, Naturvårdsverket och Avfall Sverige bör gemensamt formulera generella och övergripande budskap.

6.6 Behandling av textilavfallet

Bedömning: Regeringen bör invänta eventuella nya EU-krav om hur textilavfall ska behandlas innan förändringar görs i den nationella lagstiftningen.

ISH anser att Sverige skyndsamt bör påbörja arbetet med att aktivt bidra till EU-kommissionens förslag till revidering av avfallsdirektivet. Detta ska förstärkas enligt EU-direktiv med ökad utsortering och återbruk på nationell nivå och därmed bidra till utveckling av verksamheter som remake, skradderi mm. som bidrar till konsumtionsbeteenden som är gynnsamma socialt och miljömässigt.

Det finns ett glapp mellan insamling och behandling av textilavfall i Sverige. Strukturer saknas för att ta hand om ökade mängder insamlad textil på ett cirkulärt sätt. Bristen på cirkulära

behandlingsmöjligheter motverkar insamlingens miljösyfte. Miljönyttan av ett insamlingssystem realiseras först när en textil faktiskt används igen, men förslagen i promemorian är begränsade till själva insamlingen och inte hur textilen ska nå återbruk eller återvinning. Vi vill här understryka vikten av att skyndsamt planera för ett system som kan ta hand om både insamlad textil för återbruk i högre grad och textilavfall för återvinning i Sverige, och att det systemet utformas tillsammans med ISH.

Rekommendationer:

- Finansiering och kompletterande insatser till textilinsamlingen (sortering, behandling, återvinning, logistik) är en primär fråga och kan inte invänta EU:s direktiv.
- Ekonomiska incitament för att skala upp insamling/sortering ska utredas och vara på plats inför 1/1 2025.
- Insamlat textilavfall bör sorteras i närområdet för att främja återanvändning i Sverige, miljön och social hållbarhet.

7. Ikraftträdande

Förslag: De nya bestämmelserna ska träda i kraft den 1 januari 2025.

ISH tillstyrker ikraftträdandet av förslagen i promemorian, men anser att planen är ofullständig för att kunna hantera den ökade mängden insamlad textil. Vi menar därtill att ISH bör medverka i utformningen av lösningarna för insamlingssystemet.

8. Konsekvenser

Vi vill betona den nytta som ideella aktörer bidrar med i samhället och ser att ett insamlingssystem för textilier kan stärka oss ytterligare, men det finns också risker för våra verksamheter. Det är därför av största vikt att vi bjuds in till utformningen av det nya systemet, tillsammans med andra aktörer så som Avfall Sverige och Naturvårdsverket. Vi uppmuntrar utredarna att dra nytta av vår erfarenhet av storskalig textilinsamling.

En cirkulär hantering av textil och textilavfall ska gynna cirkularitet i Sverige i första hand. Rätt implementerat kan förslaget ge nya förutsättningar för sociala verksamheter, ett förändrat konsumtionsbeteende och uppmuntra till nya affärsmodeller kopplat till mikrotextilfabriker, remake och en nationell återvinningsindustri.

- Beroende på systemets utformning och vilka aktörer som deltar, finns risker för minskade mängd insamlade textilier, till ideell second hand och återbruk i Sverige. Textil för återbruk och återvinning riskerar att exporteras istället för att bidra till en cirkulär textilindustri i Sverige.
- Ökade mängder textilier är inte direkt kopplat till ökade intäkter för ideell second hand
- Ett felaktigt utformat insamlingssystem kan leda till ökad återvinning på bekostnad av återbruk. Tydliga mål måste tas fram för både återbruk och återvinning.
- Kostnaderna för att ta hand om textilavfall måste bäras av kommunerna, även om det lämnats till ISH.
- För att säkra att ett nytt framtida insamlingssystem av textilier blir effektivt och lever upp till sina syften, välkomnar vi en fortsatt dialog kring samtliga delar vid utformning och implementering.

Med vänliga hälsningar

Ideell Secondhand (ISH) medlemmar **Erikshjälpen** Anette Alm Gustafsson, **Stockholms
Stadsmission** Ann-Sofie Löfqvist Kahl, **Sveriges Stadsmissioner** Linus Bergström, **PMU** Mats
Hillerström, **Björkå Frihet** Magnus Nilsson, **Svenska Röda Korset** Patrik Nygren-Bonnier, **Myrorna**
Caroline Andermatt

gm/Caroline Andermatt

VD Myrorna och Ordförande ISH